

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-403-0-12>

**PSYCHOLOGICAL PROCESSES AND CREATIVE ACTIVITY
OF A MUSICIAN-PERFORMER OF THE “SPECIAL PIANO”
DEPARTMENT**

**ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ І ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ
МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ ВІДДІЛУ
«СПЕЦІАЛЬНЕ ФОРТЕПІАНО»**

Svitlovska O. V.

*Teacher of high qualifying category
of the department specialised piano
Chernivtsi Regional Vocational College
of Arts named after S. Vorobkevich
Chernivtsi, Ukraine*

Світловська О. В.

*викладач вищої кваліфікаційної
категорії відділу спеціальне
фортепіано Чернівецький обласний
фаховий коледж мистецтв
імені С. Воробкевича
м. Чернівці, Україна*

Знання психічних та психофізіологічних законів розвитку особистості в поєднанні з потребами майбутньої професії та опрацювання програм фахової підготовки є основою успішного навчання студентів-піаністів вищих навчальних закладів мистецтва. Інструментально-виконавська підготовка потребує не тільки професійних умінь і навичок, але й наявності когнітивних та психологічних властивостей, таких як: музичне-виконавське мислення, увага, пам'ять, уява, емоції, воля, відчуття, сприймання. Тому перед викладачем встає педагогічна проблема використання знання специфіки психофізіологічних процесів у творчому розвитку студентів-піаністів. Для викладача необхідністю є наявність художньо-педагогічної уяви, пов'язаної з педагогічним мисленням, емоційною пам'яттю, увагою, спостережливістю, емоціями та іншими перцептивними процесами, що використовуються творчою особистістю для трансформації відображення дійсності у суб'єктивному художньому образі. Уява, увага, емоційна пам'ять є основами педагогічної техніки.

Музично-слухові уявлення розглядаються як процес, модель, рівень психологічного відображення дійсності. Вони виступають необхідною ланкою виконавського процесу та складаються з внутрішньо слухових та рухомо-моторних уявлень, контролю реального звучання та слухової корекції. Для розвитку музично-слухових уявлень використовуються активне слухання музики, асоціації до відповідного образу. «В процесі інтерпретації музичних творів звуки набувають цілісних темпоритмо-артикуляційно-динамічних форм. Різноманітність цих форм у живому одухотвореному інтонуванні нескінченна, як і багатогранність

нюансування в музиці» [1, с. 11]. Залежно від художніх особливостей і здібностей студента-піаніста уява набуває індивідуальних якостей і порізному передає образи раніше сприйнятих об'єктів чи явищ. Найбільш яскраво вона проявляється в особистостей, у яких домінує перша сигнальна система та художній тип мислення. Недостатньо розвинені музично-слухові уявлення заважають у подальшому розв'язку студента-піаніста. Увага дозволяє студенту-піаністу перенести все те, що було зроблено в розумовому плані, в процесі попередньої роботи, в зовнішній план, показати свою роботу слухачам. Необхідно працювати над підвищенням концентрації уваги, тільки здатність до мотивованої уваги і якість її концентрації дозволять виконати музичну композицію так, як ми на сьогодні вміємо це зробити. Уміння зосереджувати увагу і тривало її утримувати на об'єкті – важливий компонент оптимального концертного стану. Щоденні вправи на концентрацію уваги повинні входити в програму піаніста-виконавця. Зосередження в момент виконання тільки на тому, що ти в даний момент граєш – головне при концертному виступі. Концентрація уваги складається з якості, швидкості мислення, здатності уявити програму ігрових рухів рук, втілювані слухових образів. Передача програм розумових уявлень і технічний апарат студента-піаніста здійснюються за допомогою цілеспрямованої виконавської волі, яка включає через контролюючу діяльність уваги всі психічні процеси мислення, пам'яті, увагу. Успішність творчої праці піаніста неможлива без розвитку вольових особистісних якостей; оволодіння вміннями і навичками, необхідними для втілення музичного образу; потрібна свідомо, цілеспрямована, контрольована праця. Самостійні дії стосуються активізації всіх психічних функцій особистості (уваги, уяви, мислення, пам'яті, вольових якостей). Значна кількість завдань має бути виконана у процесі самостійної роботи. Ефективність самостійної роботи залежить від індивідуальних особливостей, нахилів і рівня культури студента-піаніста. Фортепіанна підготовка впливає на всі аспекти активності піаніста – емоційну сферу, естетичну, фізіологічно-акустичну, когнітивну. Когнітивно-чуттєва діяльність музиканта визначається як комплексна психічна діяльність, яка поєднує відчуття, асоціації, образ уявлення. Мисленнєвий процес є гарантом результативності професійної діяльності музиканта-піаніста. М. Давидов визначає, що виконавець у процесі гри на інструменті мислить «ладово, гармонічно-функціонально метроритмічно, динамічно, артикуляційно, агогічно, моторно, тактильно в умовах реалізуючого процесу – дії» [2, с. 36]. Під час втілення художнього образу на фортепіано, музично-виконавське мислення охоплює комплекс виконавських завдань та координує художньо-рухові процеси музиканта. Емоційне сприйняття художнього образу створює умови для утворення поліінтонаційної виразності

музичного висловлювання. У силу своєї асоціативності, художньо-образне мислення зумовлює підвищену здатність студента-піаніста до уявлень; воно є емоційно-почуттєвим, постійно породжує переживання, зумовлені музичним образом. Творче, образне, метафорічне мислення музикантів виявляється в здатності створюючи звукові образи, широко використовувати метафори, аналогії. Музичне мислення – творчопізнавальна діяльність, спрямована на усвідомлення художнього сенсу образів мистецтва та їх відтворення в різних видах музичної діяльності. Рівень мислення визначається ступенем інтелектуалізації емоційного змісту музичного твору розвитком особистісного життєвого досвіду. Синтез емоційного і раціонального в музичному мистецтві передбачає оригінальну художню інтерпретацію. Музичне мислення є цілісний структурований комплекс (мотиваційно-емоційний когнітивно-пізнавальний, операційно-діяльнісний). Його сформованість сприятиме оптимізації навчально-виховного процесу, активізації розумової діяльності, руху до творчого самовдосконалення в ході навчання, виховання Музично-виконавське мислення дає можливість студенту-піаністу вирішувати художні, тембральні, оркестрові, артикуляційні, технічні проблеми в процесі роботи над музичним твором. Воно допомагає створювати образно-слухове уявлення музики. На основі розумових дій: аналізу, порівняння, синтезу формується еталон виконуваного твору, який реалізується в музично-мисленнєвому процесі. Музична пам'ять сприяє накопиченню музичних вражень і слухового досвіду, що впливає на психічну діяльність слухача, виконавця Зумовлюючись індивідуально-типологічними властивостями особистості пам'ять поділяється на відповідні види. Для музиканта-піаніста найбільш важливою є образна пам'ять, що полягає у збереженні, наступному відтворенні в уяві цілісного образу раніше сприйнятих об'єктів. Образна пам'ять поділяється на зорову, слухову, рухову, дотикову. Для музиканта дуже важлива емоційна пам'ять, будучи несумісною зі штампом, вона утворює багату палітру емоційних відчуттів людини, від сили, гостроти, точності яких залежить яскравість і повнота її творчого переживання, її емоційна заразливості Музиканти є набагато чутливішими до найменших звукових змін, ніж люди інших професій. У процесі спеціально організованої, цілеспрямованої діяльності з розвитку відчуттів вони обов'язково вдосконалюються, їх можна тренувати.

Сприйняття є більш складним психічним процесом, сутність якого полягає у цілісному відображенні предметів і явищ у сукупності їх різноманітних властивостей при безпосередній (чи опосередкованій як у мистецтві) дії подразників на органи чуття. Сприймаючи об'єкт, музикант доповнює його, домальовує в уяві, по-своєму трактує. Художнє, музичне сприймання – здатність музиканта-піаніста цілісно

осягнути твір мистецтва як зоровий образ неповторного ідейно-емоційного змісту.

В музичній діяльності студента-піаніста значну роль відіграють пізнавальні психофізіологічні процеси. На різних етапах формування виконавської майстерності роль окремих психофізіологічних процесів та властивостей нервової системи і психіки разом з психофізіологічними функціями змінюється. Для професійно-художнього розвитку студентів-піаністів вищих навчальних закладів мистецтва важливим є розвиток самоконтролю та вольової регуляції, формування сценічного самопочуття, виховання творчої уяви, подолання м'язових затисків, визначення ролі музиканта в спілкуванні з публікою. Пізнання об'єктивної дійсності, життя людини здійснюється за допомогою психофізіологічних процесів в їх єдності. Кожен з них має свої якості та закономірності і може виступати у психічній діяльності як провідний або як допоміжний. Необхідно детально досліджувати всі види психофізіологічних процесів, від яких залежить виконавська майстерність студентів-піаністів.

Література:

1. Давидов М. А. Посібник «Школа виконавської майстерності баяніста (акордеоніста). Видавництво ім. О. Теліги. Київ, 1998. С. 11.
2. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста): навч.навч.посіб. Київ : Музична Україна, 2004. С. 36.